

Două vorbe

*„Demersul teoretic decurge din studiul hărții,
iar nu al texturii terenului natural al economicității.”*

Cogniția în știința economică, ca și în psihologie, are limitări drastice, mai toate frizând imposibilul. Bunăoară, în realitatea economică, spre deosebire de alte tipuri de realitate, este imposibil de tranșat definitiv care este cauza unui fenomen. Fiind vorba despre un sistem complex, condiționalitățile dintre elemente sunt imposibil de precizat. Legăturile reale dintre impulsurile diverse și calitatea consecințelor, ca și dintre motivațiile acțiunii și conținutul răspunsurilor concrete, sunt și ele imposibil de surprins.

Șirul imposibilităților este într-adevăr nesfârșit. Practic, în materie de consistență a teoriilor economice există o fragilitate pronunțată. Ieșirea din această înfundătură epistemică nu a primit până acum rețeta concordantă cu statutul unei științe expuse judecății contextelor istorice.

Teoria economică a construit un model intelectual de cunoaștere cu elemente de nesiguranță cognitivă. În bună măsură acest handicap epistemic vine din simplificarea excesivă la care recurge Economia în constructele sale teoretice. Simplificarea produce și se referă la epifenomene, în timp ce sporul util de cunoaștere ar trebui să vină doar din demersul focalizat pe fenomene reale. Argumentația susține, uneori credibil, ideile teoretice, dar nu reflectă adevărul mers al lucrurilor concrete.

În felul acesta s-a ajuns la altă imposibilitate, și mai gravă: modelele explicative au prea puțină legătură cu realitatea. Demersul teoretic decurge astfel din studiul hărții, iar nu al texturii terenului natural al economicității.

Se încearcă să se suplinească acest neajuns prin inventarea de regularități. Explicațiile în Economie se învârt însă în spectrul dependențelor lineare. Esențialul influențelor dintr-un context dinamic, volatil, și legăturile inverse negative nu fac decât marginal obiectul analizelor economice. Învățarea ca funcție inefabilă, care determină configurația stărilor sistemului economic, nu este luată în considerare de Economie. Influențele complexe dintre componentele sistemului și dinamica consecințelor sunt trecute între parantezele metodelor axate pe epifenomene.

Greșeala cea mai frecventă este luarea unei simple corelații dintre factori cuantificabili ca fiind cauza unei tendințe. Dimensiunea temporală este văzută în Economie ca o cale rezonabilă de identitate a evenimentului anterior cu cauza și a celui ulterior cu consecința.

Acest tipar de înțelegere vine din gândirea structurată pe repere duale, metoda dialectică fiind în Economie cea care oferă arsenalul accesibil pentru falsa identificare a cauzei. Perspectiva factorială asupra naturii economicității este formulată în termeni de adversitate. Tentația alterității este marcată negativ prin simularea contradicției. Aproape fără excepție, experiența teoretică a economiștilor s-a structurat pe explicarea legăturii dintre două elemente, cel mai adesea contrapuse, contradictorii. Diada conceptuală a economiștilor reprezintă reflexul stăruinței în acumulările perspectivei aristoteliene asupra cogniției. Stările descrise au relevanță fie de „da”, fie de „nu”. Economia s-a obișnuit cu un *organon* apt să ofere înțelegere pentru stări categoric opozabile.

Aparentele condiționări de tip bivalență și aranjamentele binare, în manieră secvențială, ale episoadelor în exercitarea rolurilor presupuse de subiectivitatea tranzacțională, ajută operaționalitatea, dar lasă în zgomot tendința. Determinismul linear este acceptat ca tipar structurant al demersului cognitiv, iar alegerea semnificațiilor se face radical simplificat între două nomenații, aproape mereu decantate ideologic.

Ca o prelungire, soluțiile la probleme sunt judecate în maniera alternativă, „pe de o parte, pe de altă parte”.

Fixația materialistă a gândirii economice a dezvoltat conceptualizarea corelațiilor care au consecințe extreme ca sens. Antinomia este văzută de Economie drept sursa funcționalității. Când ceva se întâmplă să crească, altceva trebuie să scadă. Mecanica tranzacțiilor și întreaga logică a pieței presupun repetarea firească a câștigului și pierderii. Ciclicitatea exprimă un tipar al creșterii și descreșterii economice. Rațiunea profundă a economicității reiese din principiul complementarității actelor de voință. Dacă toți oamenii fac același lucru în același timp, acțiunea economică este blocată.

Din această perspectivă conceptuală a ieșit propensiunea spre echilibru. Traseele radiante ale acestei viziuni au dus spre disciplinele care dezvoltă tehnici și instrumente în care o parte a activității economice trebuie să corespundă cantitativ sau valoric, evident că doar nominal, părții antinomice. Știința economică a eșuat în a număra intrările și ieșirile de bani. Avuția este înlocuită de bani. Marea știință economică a ajuns să țină evidența în dublă partidă cantitativă a motivațiilor și răspunsurilor naturii umane.

Obsesia simplificării obiectului de studiu la doi termeni condamnați la existență prin contrapunere a fertilizat terenul austerității. Funcția Economiei de știință socială s-a minimalizat, frângând cumpăna progresului. Relația fundamentală a economicității este formulată în termeni de resurse care se compensează. Munca se ieftinește, rezultatul exploatării capitalului crește. Astfel, speculația a lichidizat suportul avuției în căutarea muncii abundente.

Prin natura sa, dialectica împlinește alternativ: Da/Nu.

Marin Dinu